KOMISIA EURÓPSKYCH SPOLOČENSTIEV

Brusel, 17.5.2006
KOM(2006) 217 v konečnom znení

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

Správa o podpore dobrovoľného bezplatného darcovstva krvi zo strany členských štátov

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

Správa o podpore dobrovoľného bezplatného darcovstva krvi zo strany členských štátov

OBSAH

1. Úvod 3
2. dobrovoľné a bezplatné darcovstvo 3
2.1. Bezplatnosť 3
2.2. Príspevky na vzniknuté výdavky 3
2.3. Pracovné voľno 4
2.4. Občerstvenie 5
2.5. Ocenenie 5
2.6. Záver 5
3. Podpora dobrovoľného bezplatného darcovstva 5
3.1. Informačná kampaň 5
3.2. Mimoriadne dni 7
3.3. Informovanosť študentov 7
3.4. Záver 7
4. Činnosť Komisie 7

1. ÚVOD

V súlade so smernicou Európskeho parlamentu s Rady 2002/98/ES z 27. januára 2003, ktorou sa stanovujú normy kvality a bezpečnosti pre odber, skúšanie, spracovanie, uskladňovanie a distribúciu ľudskej krvi a zložiek krvi a ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2001/83/ES[1], sa v tejto správe uvádzajú opatrenia prijaté v členských štátoch na podporu bezplatného darcovstva a označujú opatrenia, ktoré má Komisia v úmysle prijať na posilnenie sebestačnosti prostredníctvom dobrovoľného bezplatného darcovstva v rámci Európskeho spoločenstva.

2. DOBROVOĽNÉ A BEZPLATNÉ DARCOVSTVO

Dobrovoľné bezplatné darcovstvo má v mnohých členských štátoch EÚ dlhodobú tradíciu. V správe sa uvádza, že vo Francúzsku, Luxembursku, Severnom Írsku, Slovinsku a bývalom Československu sa praktizuje už vyše 50 rokov a Belgicko, Dánsko, Anglicko, Fínsko a Holandsko sú tiež krajiny s dlhoročnou históriou. Na Cypre bola prax zavedená v roku 1977, v Španielsku a na Malte v 80. rokoch, v Taliansku, Portugalsku, Grécku a Estónsku v 90. rokoch.

2.1. Bezplatnosť

Vo Francúzsku darcovstvo nemôže podliehať odmenám, bez ohľadu na to, či ide o priame alebo nepriame odmeny. Okrem hotovostných platieb sa zakazuje akékoľvek poskytovanie kupónov oprávňujúcich na zľavy alebo nákupy, či iných poukazov oprávňujúcich na výhody poskytnuté treťou stranou, ako aj akýchkoľvek hodnotných darov, iných foriem zisku alebo záruk vzťahujúcich sa na akékoľvek formy výhod.

Každé darcovstvo krvi je vo Veľkej Británii dobrovoľné a bezplatné. V Rakúsku darcovstvo nepodlieha finančným odmenám, pričom v Nemecku sa o bezplatnom darcovstve rozhodlo zmenou a doplnením Zákona o transfúziách z februára 2005.

Na Slovensku je darcovstvo dobrovoľné a bezplatné a uskutočňuje sa v rámci národných hematologicko-transfúznych služieb. Približne 4 % všetkej darovanej krvi, ktorú poskytujú transfúzne oddelenia, podliehajú platbám. Ide väčšinou o trombocytoferézu alebo zriedkavé prípady.

2.2. Príspevky na vzniknuté výdavky

Princíp dobrovoľného a bezplatného darcovstva nevylučuje, aby sa za darcovstvo poskytovala kompenzácia v prípade, že sa obmedzuje na vyrovnanie nákladov a záťaže súvisiacich s darcovstvom. Niekoľko členských štátov poskytuje náhradu za cestovné náklady. V Českej republike je poskytovanie kompenzácie cestovných nákladov a ušlého finančného zisku legálne, no v praxi nie je bežné. Darca môže požiadať o úľavu na daniach v prípade, že nežiada o kompenzáciu ušlého zisku (približne 10 EUR za odber; maximálne 50 – 70 EUR za rok na každú sadzbu dane). Počet darcov, ktorí žiadajú o daňovú úľavu, sa odhaduje na 60%,

[1] Ú. v. ES L 33, 8.2.2003, s. 30.

keďže mnohí darcovia nepodliehajú daňovej povinnosti (napr. študenti). Niektorí darcovia žiadajú o priamu kompenzáciu ušlého času.

Maďarské zariadenia na odber krvi poskytujú náhradu za odôvodnené a osvedčené cestovné náklady na základe paušálnych sadzieb, ktoré zaviedol generálny riaditeľ národnej hematologicko-transfúznej služby. Cestovné náklady sa preplácajú aj darcom, v prípade ktorých sa zistí, že nie sú spôsobilí darovať krv.

Litovská vláda v roku 1999 poskytla darcom, ktorí dobrovoľne a bezplatne darovali krv 40 krát a aktívne podporili dobrovoľné bezplatné darcovstvo, príležitosť žiadať o štátny dôchodok. V júni 2004 sa však zmenou a doplnením zákona o poskytovaní kompenzácie darcom krvi výška kompenzácie značne znížila.

Vo Francúzsku je povolené poskytovať náhradu darcom krvi za cestovné náklady s výnimkou paušálnych náhrad.

V Nemecku je zákonom o transfúziách stanovené, že darcom sa môže poskytnúť príspevok na základe vzniknutých výdavkov a konkrétneho typu darcovstva. Uvedený príspevok by nemal prekročiť sumu 25 EUR za všetky položky spolu. V uznesení *Arbeitskreis Blut* sa uvádza, že „nebol vedecky dokázaný škodlivý vplyv poskytovania príspevkov za výdavky v súvislosti s darcami krvi a plazmy v Nemecku na bezpečnosť krvných a plazmových produktov“. Na základe podaných správ poskytovanie takýchto príspevkov nemá vplyv na indikáciu účinku na údaje o prevalencii a incidencii súvisiace s týmito skupinami darcov.

Vo Švédsku sa v niektorých centrách darcovstva krvi ruší tradičná odmena vo výške 30 SEK (približne 3 EUR) s výnimkou prípadov aferézy a darcovstva trombocytov a granulocytov. Táto odmena sa nepovažuje za podnet k darcovstvu, no temer v plnej výške pokrýva náklady na verejnú dopravu na miesto odberu a naspäť. V Rakúsku dostávajú darcovia plazmy odmenu do výšky 25 EUR a darcovia trombocytov do 50 EUR za odber pri darcovstve v centrách pre plazmaferézu a trombocytaferézu.

V Holandsku sa na základe platných právnych predpisov povoľuje poskytovať náhrady len v prípade odôvodnených a prijateľných výdavkov. V Luxembursku sa od konca osemdesiatych rokov prestali poskytovať náhrady za cestovné náklady.

2.3. Pracovné voľno

V Českej republike sa zamestnancovi povoľuje pracovné voľno len na odber krvi a zotavenie. V Slovinsku má zamestnanec v deň odberu právo na deň voľna s poskytnutím kompenzácie od zamestnávateľa, ktorú zaplatí zdravotná poisťovňa. V Lotyšsku môžu zamestnanci, ktorí darujú krv v ústave lekárskej starostlivosti, dostať deň voľna v deň po odbere krvi, ktorý sa pripočíta k ročnému platenému voľnu, pričom sa zachováva priemerný príjem. V Luxembursku dĺžka voľna závisí od zamestnávateľa, pričom maximálna dĺžka je 4 hodiny. Maltský systém podporuje zamestnávateľov v poskytovaní potrebného voľna pre zamestnancov, ktorí darujú krv. Možnosť dostať v súvislosti s darcovstvom krvi deň voľna, ktorú mali zamestnanci predtým, sa už neuplatňuje.

Vo Francúzsku môže zamestnávateľ darcovi naďalej poskytovať odmenu za čas, ktorý strávi darcovstvom krvi, nesmie sa však považovať za platbu, pokiaľ čas jeho neprítomnosti neprekročí čas potrebný na presun medzi pracoviskom a miestom odberu krvi, a v prípade

potreby na návrat, pohovor a lekárske vyšetrenie, odber krvi, zotavenie a občerstvenie, ktoré sa z lekárskeho hľadiska pokladá za nevyhnutné.

2.4. Občerstvenie

V Lotyšsku dostávajú dobrovoľní darcovia príspevok na obed, v Slovinsku dostávajú pred odberom i po ňom občerstvenie zatiaľ čo v Maďarsku majú nárok na občerstvenie s cieľom doplniť kalórie a tekutiny v organizme aj v prípade, že darcovstvom sa nezíska použiteľný krvný produkt.

2.5. Ocenenie

Dôležitým aspektom dobrovoľného bezplatného darcovstva je ocenenie ochoty každého jednotlivca poskytnúť pomoc. Toto ocenenie môže mať rôzne formy. V Rakúsku darcovia dostávajú malé žetóny za darcovstvo celej krvi, v Litve a Poľsku rôzne odznaky, ceruzky, šálky, uteráky, tričká, hrnčeky, pohľadnice a ruksaky. Jednotlivci, ktorí dosiahli určitý stupeň darcovstva, sú odmenení osvedčeniami a medailami. V Českej republike sú to bronzové, strieborné a zlaté medaily, v Grécku osvedčenia a mosadzné odznaky, v Luxembursku osobitné štátne ocenenia. V mnohých členských štátoch vrátane Grécka a Írska prebiehajú slávnostné ceremónie za účasti tlače, miestnej samosprávy a politických predstaviteľov, na ktorých sa darcom odovzdávajú ceny. Dobrovoľným darcom v Poľsku, ktorí darovali aspoň 5 litrov (v prípade žien) alebo 6 litrov (v prípade mužov) krvi, sa odovzdáva titul „čestný dobrovoľný darca krvi“ a príslušný odznak.

2.6. Záver

Hoci zásadu dobrovoľného a bezplatného darcovstva uznávajú všetky členské štáty, jej interpretácia je v každom členskom štáte odlišná. Rozdielna je napríklad výška príspevkov na výdavky, ktoré darcom vzniknú, ako aj dĺžka voľna.

3. PODPORA DOBROVOĽNÉHO BEZPLATNÉHO DARCOVSTVA

Mnohé aktivity, ktoré sa uskutočnili v rámci celej Európskej únie na podporu dobrovoľného bezplatného darcovstva, majú veľký význam. Medzi ne patrí napríklad vydávanie publikácií vrátane sprievodcov a praktických materiálov alebo reklama pre špecifické cieľové skupiny, či programy na podporu informovanosti študentov.

3.1. Informačná kampaň

Litva rozoslala letáky, plagáty atď., ktorými podporuje dobrovoľné darcovstvo krvi. Španielsko vydalo špeciálnu poštovú známku. Česká republika, Španielsko, Cyprus, Grécko a Slovinsko oznámili, že ich Ministerstvá zdravotníctva poskytli pomoc zameranú na informačné a vzdelávacie kampane, pričom formou reklamy podporili organizovanie podujatí zameraných na podporu dobrovoľného darcovstva krvi, šírenia informácií o darcovstve prostredníctvom letákov, plagátov atď. medzi darcami i širokou verejnosťou.

V Poľsku vydal Červený kríž plagáty a letáky, ktorými podporuje dobrovoľné darcovstvo a vysvetľuje jeho úlohu v spoločnosti. Do škôl, nemocníc a úradov miestnej samosprávy sa zasiela dokumentácia, ktorá sa distribuuje do zdravotných stredísk počas kampaní zameraných na odber krvi. V televízii bežia rôzne programy venované darcom krvi, usporadúvajú sa koncerty a iné predstavenia hudobných súborov.

V Nemecku bol zákon o reklame a liekoch zmenený a doplnený s cieľom zakázať propagovanie odmien v peňažnej forme alebo príspevkom na pokrytie vzniknutých výdavkov v súvislosti s darcovstvom krvi alebo plazmy. To viedlo k prehodnoteniu prístupu k podpore darcovstva krvi a plazmy zo strany služieb v oblasti darcovstva krvi a plazmy.

V Lotyšsku má darcovstvo podporu Národného centra darcov krvi, ktoré poriada celý rad informačných kampaní. Lekári takisto vyzývajú k darcovstvu v prípadoch, keď krvnú transfúziu potrebuje príbuzný.

V Taliansku sa prvé kampane začali v 90. rokoch a prebiehali počas letných mesiacov s cieľom prekonať stav sezónneho chronického nedostatku krvi. Odvtedy sa prijali národné plány na podporu darcovstva a národnej sebestačnosti.

V roku 2004 schválil Minister zdravotníctva Litovskej republiky program na podporu dobrovoľného bezplatného darcovstva. Okrem toho sa usporiadal koncert a seminár o jeho zásadách a v masmédiách boli uverejnené reklamy.

Na Malte venuje problematike darcovstva krvi pozornosť Národný hematologicko-transfúzny útvar formou účasti na mnohých televíznych a rozhlasových programoch, ako aj prostredníctvom článkov v miestnej tlači.

V Španielsku sa do podporných činností zapája približne 60 združení na úrovni autonómnych oblastí (formou dialógov, plagátov/letákov, vyjadrovania uznania darcom, zavádzania stredísk odberu krvi, starostlivosti o darcov a poriadaním konferencií).

V Maďarsku sa vypracovali mnohé projekty, usporiadali nábory a reklamné kampane na podporu darcovstva krvi so silným dôrazom na ich spoločenský význam.

V Španielsku, Írsku, na Malte a v Spojenom kráľovstve sa vykonali rôzne prieskumy zamerané na získanie informácií k problematikám ako postoj k dobrovoľnému bezplatnému darcovstvu, prekážky pri darcovstve, vplyv reklamných kampaní, dostupnosť relácií o darcovstve, príčiny nedostatku krvi a stratégie riešenia tohto stavu.

Národná hematologická služba v Írsku zamestnala odborníka v oblasti marketingu na podporu spoločenských vzťahov a na organizovanie prezentácií pre spoločenské skupiny, obchodné organizácie a skupiny študentov. Nadviazala sa takisto spolupráca s agentúrou, ktorá bude zodpovedná za usporiadanie reklamnej kampane zameranej na darcovstvo krvi v Írsku. Využívanie marketingových postupov vrátane platenej reklamy, priameho marketingu a verejných vzťahov sa uplatňuje v Spojenom kráľovstve, pričom sa zastáva názor, že uvedené postupy boli zdrojom spojenia priamej spätnej väzby a zvýšenej informovanosti.

V Taliansku v roku 2002 prebehla internetová kampaň na portáloch špeciálne vytvorených na upriamenie pozornosti na činnosti hematologických združení. Hematologicko-transfúzna služba v Írsku v roku 2003 pretvorila svoju internetovú stránku, prostredníctvom ktorej darcom posiela upozornenia, umožňuje hľadať kliniky, a nahliadnuť do kalendára jednotlivých kliník, pričom slúži ako zdroj aktuálnych informácií. V Škótsku môžu darcovia internetovú stránku využiť na registráciu online, na získanie aktuálnych informácií o darcovstve a príslušných odborných informácií. Textové správy sa tiež začali využívať v Írsku ako spôsob, ktorým možno darcov upozorniť na najbližšiu kliniku, v ktorej môžu darovať krv.

3.2. Mimoriadne dni

Svetový deň darcovstva krvi sa osvedčil ako príležitosť pre mnohé členské štáty spropagovať darcovstvo krvi. Grécko, Španielsko, Slovinsko a Poľsko informovali o podujatiach, ktoré zorganizovali na zvýšenie informovanosti v médiách a medzi verejnosťou, pričom dôležitú úlohu zohrali dobrovoľní darcovia krvi.

V Taliansku sa na základe ministerských dekrétov vyhlásil na obdobie rokov 2002 – 2005 „Národný deň darcov krvi“, počas ktorého sa usporadúvajú kultúrne podujatia. V Poľsku sa poriadajú „Dni otvorených dverí“, kedy lekári a vedúci laboratórií vedú rozhovory o oprávnenosti darovať krv a o spôsoboch odberu, testovania a spracovania krvi. Akcia pod názvom „Týždeň darcovstva krvi pre život“, ktorá prebieha v Írsku, je zameraná na zvýšenie informovanosti a zahŕňa rad rôznych podujatí.

3.3. Informovanosť študentov

Vo Veľkej Británii existujú programy zamerané na informovanosť študentov, v Škótsku bol na školách a univerzitách vypracovaný rozsiahly náborový program. V Írsku vyšlo výchovné video a Lotyšsko poskytlo zariadeniam vyššieho vzdelávania vysvetlenie o spracovaní krvi a požiadavkách na darcov prostredníctvom návštev zástupcov Národného strediska a združenia darcov krvi. V poľských základných, stredných a vysokých školách a sa usporiadali informačné kampane, prostredníctvom ktorých sa poskytli informácie o odbere krvi, testovaní a príprave. Na vysokoškolskú mládež bola zameraná súťaž pod názvom „Mladá krv zachraňuje život“, v rámci ktorej boli odmenení zástupcovia, škôl, ktorých študenti darovali najväčšie množstvo krvi. Slovinský Červený kríž uskutočnil so žiakmi stredných škôl mnohé diskusie.

3.4. Záver

Existujú rôzne iniciatívy na podporu princípu dobrovoľného a bezplatného darcovstva, pri ktorých možno použiť rôzne metódy, ako napr. marketingové postupy, študentské programy, či internetové iniciatívy. Niektoré z nich sú spojené s podporou darcovstva, iné sa osobitnejším spôsobom viažu s podporou bezplatného darcovstva. Je potrebné vymieňať si skúsenosti a stanoviť osvedčené postupy.

4. ČINNOSŤ KOMISIE

Komisia bude naďalej podporovať členské štáty v tom, aby podporovali bezplatné darcovstvo. Túto činnosť bude vyvíjať podľa integrovaného prístupu vrátane rôznych stratégií na riešenie problému spojeného s nedostatkom krvi a podporu sebestačnosti. Komisia navrhuje, aby sa nasledujúce činnosti uskutočnili v snahe podporiť sebestačnosť, pokiaľ ide o ľudskú krv a ľudskú plazmu prostredníctvom bezplatného darcovstva.

V rámci zdravotného programu Spoločenstva by sa mala vykonať celoeurópska štúdia s cieľom stanoviť osvedčené postupy na podporu dobrovoľného a bezplatného darcovstva, pričom by sa zohľadnil súčasný študijný materiál, napr. týkajúci sa postoja občanov k darcovstvu krvi. Táto štúdia by mala viesť k vývoju metodológie a základných princípov informačných kampaní a mala by sa zakladať na analýze vplyvu marketingových iniciatív, študentských programov a internetových iniciatív zameraných na získavanie darcov a ich udržanie.

Diskusia o sebestačnosti v Spoločenstve by mala pokračovať. Mala by byť doplnkom k podpore dobrovoľného bezplatného darcovstva a jej ústrednou témou by malo byť optimálne využitie krvi ako ďalší determinant sebestačnosti.